

06.05.2016

Kunst ja eksistentsiaalne kriis

AURELIA AASA

Sigrid Viiru isikunäitus „Hirmus ilus torukael“ Draakoni galeriis kuni 14. V; Johna Hanseni, Katrine Gram Slothi ja Laura Põllu ühisnäitus „Kohataju“ Tallinna Kunstihoone galeriis kuni 8. V; Tarmo Salini ja Ekke Väli ühisnäitus „Mõttetu süsteem II“ Tallinna Linnagaleriis 1. IV – 1. V ja Marge Monko isikunäitus „Puusad ei valeta“ Hobusepea galeriis kuni 16. V.

Marge Monko. Kümme pärast kümnet. Pigmentfoto vineeril, pleksiklaas, 2015. Fotoseeria käekelladest kujutab nagu käskija ja alluja suhet, kus luksusearmastus toimib ühisjoonena.

Marge Monko

Eksistentsiaalne tühjus, frustreeriv analüütilisus ja satiirikeelde peidetud armastus näivad olevat põhiteemad. Näitustesse põimitud filosoofilisest alltekstist õhkub melanhoolsust ja segaseid tundeid, tumeda varjundiga emotsioone, rahustavat tuimust.

Filosoofiline liialdus ja katakrees

Sigrid Viiru näituse keskmes on linnalumi, üksildusenostalgia ja ükskõiksuse nukrus. Helgust lisab vaid pastelsete värvidega töödeldud kord roheline, kord roosa, kord helekollane taevast. Väljapanekust õhkub staatilisust, aga omamoodi nauditavat tuimust. Korduvused loovad rütmi, eemaldades külastaja kõigest, mis jääb galeriist väljapoole. Üllatusmomendi asemel on kutsuv kõledus.

Draakoni galerii ukse kõrval tervitab külastajat foto kooritud kartuliga. Ruumi keskel seisab torulist peeglipuud meenutav installatsioon. Roheliseks värvitud metall on kui tüvi. Tagasivaatepeeglid näivad lehtedena, millelt pörkuv valgus mängleb õhtupäikesena kahanevaid lumehunnikuil. Identsust taotlevad fotod ja õrn valgushelk

loovad näitusele minimalistliku mustri, mille lööb lainetama tagaseina asetatud abstraktne fotoinstallatsioon, kus kohtuvad must-valged, lapsepõlve meenutavad väljavõtted ja sürrealistliku konnotatsiooniga näiliselt seoseta fotod.

Viir ise on sidunud esitatu katakreeši mõistega. Kui sõnakasutuses tähendab katakrees vastukäivate mõistete ühendamist, siis visuaalis võiks olla tegu pealtnäha sobimatute materjalide, objektide, sümbolite koosesitusega. Uudsuse või üllatuse efekti on aga kunstimaailmas üha raskem saavutada. Pole sobiva ega sobimatu tasakaalu ega, joonlauaga tõmmatud norme. Treenitud kunstipublik on harjunud ka kõige kummalisemate kombinatsioonidega. Metall, foto, peeglid, kartul – kõiges võib leida harmooniat. Kahtlemata on tervikliku esituse taga tugev kompositsioonitunnetus ja professionaalne teostus, väljundis pole aga mingit katakreeši.

Samasse lõksu kipub langema suur osa kaasaegse kunsti näitustest. Idee on näituse oluline, kui mitte olulisim osa, kuid kohati mõjub lisatud filosoofia aga sunnitult, ebavajalikuna. See on justkui katse pigistada välja enamat, kui kujutistes tegelikult on. Vahel piisab vaatamiskogemusest ja vastuvõtja enda mõtetest. Osalt on Viir viimast ka taotlenud. Objektid fotodel on eraldatud algsest asukohast, argisest funktsioonist. Fotokujutis ei pea aga seostuma reaalse objektiga. Kartul pole tingimata köögi-, põllumaa- või maakodusümbol. Nurka kuhjatud lumi ei pea osutama teekoristustöödele, kevadeootusele või ka linnastumisele. Seose loob vaataja ise. Ehk see ongi katakrees, mida Sigrid Viir on silmas pidanud.

Analüütiline kaos

Katakreeši maiku on tunda ka Tallinna Kunstihoone galerii ühishäitusel „Kohataju“. Loodud on kontseptualiseeritud antropoloogiline tervik. Arhitektuuritaustaga Johna Hanseni püstkoda meenutava puitkonstruktsiooni kõrvale on asetatud savinõud vihjena aegade algusele. Laura Põllu akrüülmaalidesse on põimitud õrnad tikandid. Maalil „Punane liuguks taimedega“ purustaksid metalsed liuguksed justkui nende külge põimunud taimi, hävitades sellega viimase linnadesse peidetud roheluse. Katherine Gram Slothi ülevalgustatud fotodel kohtuvad rohtu kasvanud viljapõld ja kujunditesse laotud tellised, marmorplaadid, püüsinisse püütud tehiskaktus. Näitusel peegeldub inimese ja looduse suhte kokkupõrge: rohumaad kattuvad majadega, liustikud sulavad. Loodus võitleb oma võitlust, ajades juuri läbi asfaldipragude ja kõnniteekivide.

Tarmo Salin ja Ekke Väli olid jäänud oma maailma analüüsinud näitusel inimkesksemaks. Väli oli Salini bakalaureusetöö „Mõttetud süsteemid“ juhendaja. „Mõttetu süsteem II“ kontekstis oli Väli samuti toetaja rollis. Väli suuremõõtmelised lauakujulised puitskulptuurid löid pidepunkti Salini ühiskonnakriitilistele magusa irooniaga ääristatud koomiksitele. Kunstnike tööde kontrast ilmnas eriti selgelt lihvitud lauapinnale asetatud visandiraamatutes. Laud pakkus tugeva pinna ideejärgus kujutistele. Salin sai sellele laduda ritta oma visiooni mõttetutest süsteemidest: kodu, maja, auto, tööturg, haigla, süstlad, armastus. Kontseptsioon mõjus veidi kui Rentoni tunnuslause filmis „Trainspotting“ (1996, Danny Boyle). Salini puhul läks mõttetute süsteemide loetelu kohati kaugemalegi: kogu elu näib kuuluvat pessimistliku kontseptsiooni pikka nimekirja. Elus peitub ka mõttetute süsteemide paradoksaalsus, eneseiroonia. Salin ironiseeris inimkonna ja iseenda üle, jätmata aga muljet, et mõttetutest süsteemidest peaks täielikult loobuma. Tema töödest õhkus segaseid emotsioone, analüüsivõimet segatult lapselikkuse, isegi teatava jonnakusega. Joonistuste vahele põimitud luuleridades oli tunda sama: romantiline armastusluule seisis kõrvuti satiiriliste sketšidega.

Tunded eneseimetlemise ajastul

Armastus on üks tugevaimaid elu indikaatoreid. Tallinna Kunstihoones kureeritud näituse „Kõik kirjad on armastuskirjad“ järel on Marge Monko naasnud selle teema juurde ka oma isikunäitusel „Puusad ei valeta“. Värske näitus ulatub romantilistest suhetest kaugemale. Arvutiekraanil salvestatud video „Kallis D“ on aga otsetee armastuskirjade maailma. Digitaalsed tunderead, eneses kahtlemine, soov armastada segatuna hirmuga haigetsaamise ees – konflikt ego ja südame vahel. Armastuskirja kontseptsiooni üks varjatud ajendeid tundub olevat suunata inimesi end avama, luuleliselt mõtlema, armastama. Siiraste sõnade ja ridade kõrval

kõlavad ka feministliku, ühiskonnakriitilise tonaalsusega tööd. Fotoseeria käekelladest kujutab nagu käskija ja alluja suhet, kus luksusearmastus toimib ühisjoonena. Volditud pigmentfotode murdejooned jooksevad samas suunas kellaseieritega. Seieritelt peegelduv õhtuste kokteilide aeg rõhutab veelgi enam seebiooperit imiteerivate armastuslugude väljapoole suunatud hiilgust. Installatsioon moeajakirjade ja automaatsete õhuvärskendajatega toimib aga ka eemalepeletajana. Ka puulippide taha peidetud udune kaader Jane Fonda aeroobikatunnist on igikestva välimusse suunatud töö projektsioon.

Kevadele vaatamata on kunstiõhus pessimismi. Mõnikord minnakse analüütilisusega liiale. Vahel pürgivad saatesõnad olema liialt losoo lised. Otsitakse tunnete ja ratsionaalsuse, ego ja üldinimliku harmoonia, mänguliste ja intellektuaalsete sõnade tasakaalu. Mõnikord see ka leitakse. Peamine on aga otsinguprotsess ise. Kunst peabki kahtlema, piire nihutama, mänglema arusaamatuse piirimail. Küll ühel hetkel koorub ka idee.

Vaade Sigrid Viiru näitusele „Hirmus ilus torukael”. Draakoni galerii keskel seisab torulist peeglipuud meenutav installatsioon: roheliseks värvitud metall on kui tüvi ja tagasivaatepeeglid näivad lehtedena.

Sigrid Viir
